

ББК 67.99 (2m)

**ҶАНБАҶОИ МИНТАҚАВИИ
ВОРИДШАВИИ ҶУМҲУРИИ
ТОҶИКИСТОН БА СОЗМОНИ
УМУМИҶАҶОНИИ САВДО:
МУАММОҶО ВА ДУРНАМО**

**РЕГИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ
ВСТУПЛЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ
ТАДЖИКИСТАН ВО
ВСЕМИРНУЮ ТОРГОВУЮ
ОРГАНИЗАЦИЮ: ПРОБЛЕМЫ И
ПЕРСПЕКТИВЫ**

**REGIONAL ASPECTS OF TAJIKISTAN
REPUBLIC ENTERING INTO THE WORLD
TRADE ORGANIZATION: PROBLEMS
AND PROSPECTS**

Ҳошимов Ҳомидҷон Ҳасанович,
н.и.и, сармуаллими кафедраи молиносии
ва фаъолияти гумрукии ДИСДДТТ
(Тоҷикистон, Хуҷанд)

Ҳошимов Ҳомидҷон Ҳасанович,
к.э.н, ст.преп. кафедры товароведения и
таможенного дела Института
экономики и торговли Таджикского
государственного университета
коммерции (Таджикистан, Худжанд)

Hoshimov Homidjon Hasanovich,
Candidate of Economics Science, senior
teacher of the Department of
Merchandising and Customs of the Institute
of Economy and Trade under the Tajik State
University of Commerce (Tajikistan,
Khujand) **E-MAIL:** Homid_@mail.ru

Ключевые слова: Всемирная Торговая Организация, конкурентоспособность, таможенная пошлина, защита отечественных производителей, региональная экономика, внешнеэкономическая деятельность

В статье рассматриваются региональные аспекты вступления Республики Таджикистан во Всемирную Торговую Организацию и обоснована целесообразность присоединения к ВТО, а также предложены методологические подходы и исследованы вопросы функционирования ВТО, её особенности, проблемы и перспективы. Отмечено, что в условиях ускорения глобализации и интернационализации производства, необходимости эффективно регулирования внешнеторговых операций, осуществляемых субъектами региональной экономики, значительно возрастают роль и значение ВТО. Но опыт стран – членов ВТО свидетельствует, что в условиях связанного таможенного тарифа усложняется процесс защиты отечественного производителя. Это требует четкой организации работы, умения использовать инструменты защиты внутреннего рынка, разрешенные правилами ВТО. Речь идет об отраслях национальной экономики и её отдельных производствах, обеспечивающих экономическую безопасность Республики Таджикистан, а также сохраняющих потенциал производителей экспортной продукции.

Key words: World Trade Organization, competitiveness, customs` duties, protection of home producers , regional economy, outward economic activities

The article dwells on the regional aspects in reference to Tajikistan Republic entrance into the World Trade Organization and the author's substantiation of the expediency of joining WTO; methodological approaches are suggested and the issues of WTO functioning, its peculiarities, problems and prospects have been studied.

The author of the article marks that under the conditions of acceleration, globalization and internationalization of manufacture a necessity of effective regulation in regard to outward trade operations carrying out by the subjects of regional economy, the role and value of WTO increases considerably. However, the experience of the countries being WTO member testifies that under the conditions of the bound customs' duties the process of protection of home-producers is complicated. It demands accurate organization of work, abilities of using the tools of protection of the home market, permitted by the rules WTO. Here the problem lies in the branches of national economy and its separate productions ensuring economic safety of Tajikistan Republic preserving a potential of manufacturers of exported produce.

Воридшавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Созмони умумичаҳонии савдо тақозои замон аст ва омилҳои мусбати тараққиёти иқтисодии миллии ба шумор меравад. Пеш аз ҳама, воридшавии мамлакат ба сафи Созмон шаҳодати мустақамии иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва арзиши мусбати суръати баланди инкишофи он аз ҷониби мутахассисони Созмон аст. Акнун ҷумҳурии мо метавонад, ба дараҷаи баланди савдои беруна расида, мисли дигар мамлакатҳои пешрафтаи аъзои Созмон, савдои молу хидматро бо онҳо ташкил намояд. Ин бошад, дар навбати худ, ба боз ҳам васеатар ва мустақамтар намудани раванди ҳамгирии корхонаҳо ва сохторҳои соҳибқории ватанӣ бо иқтисодии ҷаҳонӣ имкон медиҳад.

Ба Созмони умумичаҳонии савдо воридгардидани Ҷумҳурии Тоҷикистон натиҷаи раванди дурударозу мураккаби мувофиқгардонии шароити воқеии иқтисодӣ ва қоидаҳои конунҳои амалкунандаи фаъолияти гумрукӣ, сохторҳои он ба талаботи Созмони умумичаҳонии савдо мебошад.

Дар шароити суръатафзоии раванди ҷаҳонишавӣ ва абармиллии гардидани истеҳсолот зарурати танзими самараноки фаъолияти савдои хориҷӣ, ки аз тарафи субъектҳои иқтисодии минтақавӣ амалӣ карда мешавад, пеш омада, нақш ва аҳамияти Созишномаи кулл оид ба тарифҳо ва савдо, ки баъдан ба Созмони умумичаҳонии савдо мубаддал гардид, беш аз пеш зиёд мешавад.

Асоси фаъолияти Созмонро афзалиятҳои муқоисавии мамлакатҳои ташкил мекунанд, ки аз ҷониби классикони назарияи иқтисод таҳлил ва пешниҳод шуда буданд.

Фаъолияти Созмон дар асоси қоидаҳо (принсипҳо), ки борҳо бартарии худро тасдиқ кардаанд, ташкил карда мешавад. Аз ҷумла:

1. Баробархуқуқии ҳамаи аъзои ташкилот, яъне муҳайё кардани шароити мусоид барои савдо дар ҳамаи мамлакатҳои аъзои Созмон мебошад. Дар амал, агар мамлакате ба яке аз узви Созмон имтиёзи савдой диҳад ва ё содироту воридотро аз бочситонӣ озод намояд, ин имтиёз ба таври автоматикӣ ба ҳамаи аъзои Созмон паҳн мешавад.

2. Ба эътибор гирифтани манфиатҳои тарафайн қоидаи асосӣ буда, мамлакатҳо барои кам намудани маблағи бочҳои гумрукӣ, ё тамоман аз байн бурдани онҳо ҳаракат менамоянд, инчунин, чораҳои ғайритарифии танзими робитаҳои содироту воридотро тамоман истифода намебаранд.

3. Шаффофияти муносибатҳои савдои хориҷии аъзои Созмон ва аланан ҷоп намудани натиҷаи савдо, пешкаш намудани маълумоти пурра ба аъзои Созмон таъмин карда мешавад.

Дар Созмон давлатҳои мутараққӣ – Аврупою Амрико ва Ҷопон, дар даҳсолаи охир бошад, Ҷумҳурии Мардумии Чин, Сингапур, Куриё, Гонконг ва дигарҳо нақши муҳим мебозанд, зеро онҳо қисми асосии хароҷоти ин ташкилотро ба дӯш доранд. Қайд бояд кард, ки аз ҳисоби ҳаққулузвияти онҳо захираҳои қарзии ташкилотҳои байналмилалӣ ташкил мешаванд. Иқтисодии иқтисодӣ ва афзалияти технологияи давлатҳои мазкур ба онҳо имкон медиҳад, ки амри худро ба дигар давлатҳо таҳмил намоянд [4, с. 287].

Аз ҳамин нуқтаи назар давлатҳои мутараққие, ки сатҳи иқтисодиёт ва имконияти рақобатпазирашон баланд аст ба озодии робитаҳои хоҷагии ҷаҳонӣ манфиатдоранд. Онҳо сиёсати савдои озод ва маҳдудкунии даҳлати ҳукуматҳои миллиро ба фаъолияти иқтисоди хориҷӣ пеш мебаранд. Ба манфиатҳои онҳо, ҳамчунин, ҳадди аксар кушода будани бозорҳои давлатҳои дигар, алалхусус, давлатҳои рӯ ба тараққӣ ва кишварҳои дорой иқтисодиёти давраи гузариш мутобиқат мекунад. Ҷӣ қадаре ки иқтисодиёти давлатҳо бештар кушода бошад, ҳамон қадар дастрасии давлатҳои мутараққӣ ба захираҳои меафзояд, ширкатҳои онҳо бошанд, бе мамониат ба бозорҳои кишварҳои дигар ворид мегарданд.

Рақобатпазирии иқтисодиёти кишварҳои рӯ ба тараққӣ ва давлатҳои, ки дар марҳилаи гузариш ба сохти иқтисоди бозорӣ қарор доранд, сустрар буда, барои ҳимоя аз тарафи давлат, аз ҷумла бо ёрии муқарраркунии бочҳои гумрукии баландтар ба молҳои воридотӣ эҳтиёҷ доранд.

Бино бар ин, кишварҳои мутараққӣ саъю кӯшиш мекунанд, ки ба манфиати худ бочҳои гумрукии содиротӣ ва воридотии молҳои мамлакатҳои рӯ ба тараққиро кам намоянд ва ҳатто агар имконаш бошад, онҳоро тамоман бекор кунанд. Вале, зимнан, бекоркунии бочҳои содиротии гумрукӣ ба ашёи хом ва ҳомилони энергетикӣ аксар вақт бо манфиатҳои миллии кишварҳои рӯ ба тараққӣ ва давлатҳои дорой иқтисодиёти даври гузариш муҳолифат мекунад, зеро онҳо таҳвилкунандагони асосии ин молҳо ба бозори ҷаҳонӣ мебошанд. Бекоркунии бочҳои гумрукӣ аз тарафи ҳукумати миллии тибқи талаботи давлатҳои мутараққӣ метавонад, ба паст шудани нархҳои ҷаҳонӣ ба ашёи хом ва ҳомилони энергетикӣ мусоидат намояд. Вале ин фоидаи бево-сита барои давлатҳои мутараққӣ буда, ба гарон шудани нархи ашёи хом ва ҳомилони энергетикӣ дар бозори миллии ва ниҳоят ба сустр гардидани дараҷаи рақобатпазирии истеҳсолоти миллии дар кишварҳои рӯ ба тараққӣ ва давлатҳои, ки дар марҳилаи гузариш ба сохти иқтисоди бозорӣ қарор доранд, оварда мерасонад [1, с. 73].

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳоло мӯҳлатҳои рақобатноки воридшавиро муайян накардааст ва раванди қабули Тоҷикистонро ба Созмони умумиҷаҳонии савдо наметезонад. Ба ҳар сурат, ворид шудани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Созмони умумиҷаҳонии савдо барои давлат, аҳоли ва субъектҳои хоҷагӣ муфид аст, вале боиси баъзе хароҷоти иловагӣ ҳам мегардад.

Дар марҳилаи муосири рушди хоҷагии ҷаҳонӣ раванди баробаркунӣ, яъне ҳамвор намудани сатҳҳои рушди иқтисодии давлатҳои дунё сурат мегирад, ки дар натиҷаи он фарқи рақобатпазирии иқтисодиёти миллии тадричан кам мешавад. Минбаъд ин тамоюл хеле таҳким меёбад, ки барои ташкили фаъолияти озоди иқтисоди хориҷӣ бо ҳамаи давлатҳои дунё, кам шудани меъёрҳои бочҳои воридотии гумрукӣ ё бекор

кардани онҳо, дар оянда бошад, маҳдудкунии усулҳои маъмурии танзими фаъолияти иқтисодии хориҷӣ шароит фароҳам меорад.

Таҳлили тағйироти даҳсолаҳои охири хоҷагии ҷаҳонӣ нишон медиҳад, ки раванди рушди иқтисодиёти миллӣ комилан номутаносиб аст. Баъзе давлатҳое, ки қаблан қафмонда буданд, дар натиҷаи рушди иҷбории иқтисодӣ ба сатҳи давлатҳои аз ҷиҳати саноатӣ тараққикардаи дунё наздик мешаванд. Дигар кишварҳое, ки бо сабабҳои гуногун дар ҳолати бӯҳронӣ қарор доранд, дар қатори давлатҳои қафмонда ҷойгир мешаванд. Дар байни онҳо бисёр давлатҳои собиқ дар ҳудуди Шӯроӣ ҳамкориҳои иқтисодии мамлакатҳои сотсиалистӣ ва Иттиҳоди Ҷумҳуриҳои Шӯравии Сотсиалистӣ ҳастанд. Бино бар ин, дар ин кишварҳо дар муддати тӯлонӣ раванди бемайлоии кам шудани самаранокии истеҳсолот ва рақобатпазирии иқтисодиёт сураат мегирад, зарурати объективи таҳкими ҷимояи истеҳсолоти ватанӣ аз тарафи ҳукуматҳои миллӣ пайдо мешавад. Баръакс, давлатҳои мутараққӣ самтгирии бемайлонро ба озодии минбаъдаи фаъолияти иқтисодии хориҷӣ дар шароити бӯҳрони молиявӣ-иқтисодӣ дастгирӣ мекунад, ки он метавонад, ба иқтисодиёти ин кишварҳо зарари иловагӣ расонад.

Ворид шудани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Созимони умумичаҳонии савдо аз мақомоти ҳокимияти давлатӣ ворид кардани тағйироти муайянро ба ташкили идоракунии минтақавии гумрукӣ ва системаи гумрукӣ талаб мекунад. Пеш аз ҳама, як қисми меъёрҳои бочҳои воридотии гумрукӣ бо ҳамон сатҳе, ки давлатҳои мутараққӣ (то 99%) ва давлатҳои дорои иқтисодиёти даври гузариш (то 96-98%) расидаанд, бояд мутобиқ гардонида шаванд. Чунин ҳамоҳангии меъёрҳои бочҳои гумрукӣ метавонад, ба нақши системаи гумрукӣ дар танзими савдои хориҷӣ таъсири бузург расонад, имкониятҳои тағйир додани тарифи воридотӣ бошанд, хеле маҳдуд мегарданд. Мо чунин мехисобем, ки дар раванди ворид шудани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Созимони умумичаҳонии савдо бояд як қатор тадбирҳо андешида шаванд, ки барои ташкили фаъолияти самараноки механизми тарифи гумрукӣ имкон медиҳанд. Ҳамзамон, бояд ба такмили механизме, ки хусусияти иқтисодиёти минтақаҳо ва мамлакат, инчунин, вазъияти имрӯзаи Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар иқтисодиёти минтақавӣ ва ҷаҳонӣ ба эътибор мегирад, таваҷҷӯҳи махсус зоҳир карда шавад. Дар марҳилаи омодагӣ бо мақсади иҷрои талаботи Созимони умумичаҳонии савдо сатҳи ниҳонии меъёри бочҳои гумрукӣ таҳия гардида, амалӣ намудани онҳо таъмин карда шавад ва минбаъд ин меъёрҳо набояд кам шаванд. Сухан дар бораи соҳаҳои иқтисодиёти миллӣ ё истеҳсолоти алоҳидаи он меравад, ки амнияти иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистонро таъмин мекунад ва иқтидори истеҳсолкунандагони маҳсулоти содиротиро нигоҳ медоранд.

Таҷрибаи давлатҳои узви Созимони умумичаҳонии савдо нишон медиҳад, ки дар шароити истифодаи «тарифи пайваста»-и гумрукӣ раванди ҷимояи истеҳсолкунандаи ватанӣ мураккаб мегардад [3, с. 272]. Ин аз низоми гумрукии амалкунанда ва салоҳияту маҳорати кормандони он вобаста буда, ташкил ва истифодаи оломи муносири ҷимояи бозори дохилиро, ки бо қоидаҳои Созимони умумичаҳонии савдо мувофиқат мекунад, талаб менамояд. Зимнан, ин вазифаи душвор аст, зеро ҳадамоти гумрук, ки бо воридкунандагон робитаи бевосита дорад, бояд дар бораи онҳо маълумоти пурра дошта бошад. Чораи мазкур имкон медиҳад, ки баҳри онҳо ҷимояи молистеҳсолкунандагони ватанӣ андешида шавад ва ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳодҳо оиди зарурати гузаронидани тадқиқот бо мақсади ҷорӣ

кардани бочҳои махсус, зиддидемпингӣ, чубронӣ ё дигар тадбирҳои Ҳимояи истеҳсолкунандаи ватанӣ манзур карда шавад.

Барвақт ворид шудани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Созмони умумичаҳонии савдо (тақрибан панҷ сол пеш) мувофиқи мақсад набуд, зеро кишвар зери таъсири бӯҳрони дунболодори молию молиявӣ ҷаҳонӣ ба соҳаҳои ҳаёти иқтимоию иқтисодӣ қарор дошт. Вале айни замон, имконият ва зарурати ворид шудани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Созмони умумичаҳонии савдо истифода бурда, манфиатҳои миллии Тоҷикистонро пурра Ҳимоя намудан лозим аст. Ҳамаи ҷиҳатҳои мусбат ва манфӣ воридшавии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба Созмони умумичаҳонии савдо бояд ба таври дақиқ омӯхта, тавозуни мусбати манфиатҳоро барои давлат ва дигар иштироккунандагони фаъолияти иқтисодии хориҷӣ таъмин намудан мувофиқи мақсад аст. Бо ибораи дигар, манфиати аз воридшавӣ ба Созмон ба дастоянда аз зарари он зиёдтар мебошад. Раванди гуфтушунидҳоро оид ба татбиқи ҳуқуқҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз қоидаҳои Созмони умумичаҳонии савдо бармеоянд, ба мақсади ба даст овардани натиҷаҳои манфиатбахш ва ҳалли мусбати масъалаҳои асосии барои давлати мо аҳамияти истисноӣ дошта, истифода бурдан ба мақсад мувофиқ аст.

Тавачҷӯҳи асосӣ, ба андешаи мо, бояд ба ташкили шароит барои ширкатҳои минтақавии молистеҳсолкунанда зоҳир карда, талаботи амалии онҳо ба эътибор гирифта шавад.

Якум, бо назардошти рушди ноқофии инфрасохторҳои гумрукӣ ва вазъи гуногуни онҳо дар раёсатҳои минтақавии гумрукӣ, бояд ба давлати мо муносибати махсусро бояд ҷорӣ намуд, ки моҳияти он дар пешниҳоди муддати бештари вақт барои дигаргунсозии тамоми инфрасохтори гумрукии минтақаҳо мутобиқи талаботи Созмони умумичаҳонии савдо пешниҳод карда шавад. Ба андешаи мо, барои субъектҳои хоҷагӣ, ки ба фаъолияти иқтисодии хориҷӣ машғуланд, бояд низоме муқаррар карда шавад, ки ба шароити инкишофи иқтисодиёти даври гузариш мутобиқат намояд. Ҳамзамон, тарзи амал ва фикрронии соҳибкорони миллии ва мавқеи онҳо дар иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон назар ба дигар кишварҳо хеле фарқ мекунад. Аз ин рӯ, дар даври аввали фаъолият истифодаи таҷрибаи давлатҳои узви Созмони умумичаҳонии савдо оид ба Ҳимояи бозор аз рақобати хориҷӣ ва дастгирии молистеҳсолкунандагони минтақавӣ ба маврид аст.

Дуюм, бо назардошти вазъи мавҷудаи бозорҳои минтақавии кишвар бояд ба раёсатҳои минтақавии гумрукӣ ҳуқуқи муайян намудани меъёрҳои муваққатӣ ва мавсимии бочҳои гумрукӣ барои молҳои алоҳида ва механизми татбиқи онҳо дар ҳамоҳангӣ бо Созмони умумичаҳонии савдо манзур карда шавад. Инчунин, қабули қарорҳои мутобиқ дар бобати ҳалли баъзе масъалаҳои истифодаи усулҳои маъмурӣ, ё иқтисодии танзими фаъолияти иқтисодии субъектҳои хоҷагии маҳаллӣ, ки ба иқтисодиёти кишвар манфиатбахш мебошанд, амалӣ гардонида шавад. Умуман, мустақиллона муайянкунии меъёри бочҳои воридотӣ, маҳдудкунии феҳристи молҳо дар асоси ба эътибор гирифтани вазъияти мавҷуда дар бозори дохилии кишвар тибқи ҳамоҳангӣ бо Созмони умумичаҳонии савдо ба манфиати Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Сеюм, тадбирҳои таъбиқӣ нисбати содироти молҳои истеҳсоли минтақавӣ, ё воридоти молҳои стратегӣ (аз ҷумла, трубинаҳо барои НБО «Роғун»), ки аз ҷониби давлатҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил ва хориҷаи дур истифода мешаванд, бояд аз ҷониби шӯъбаҳои дахлдори Созмони умумичаҳонии савдо бекор карда шаванд.

Чаҳорум, дар нахустмарҳилаи узвияти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Созимони умумичаҳонии савдо бояд тадбирҳои муҳим баҳри васеъ гардонидани фаъолияти содиркунандагони молҳои ватанӣ ба манфиати минтақа ва Ҷумҳурии Тоҷикистон андешида шаванд.

Ғайр аз ин, боз масъалаҳои дигар (омӯзиши қоида ва талаботи Созимони умумичаҳонии савдо ба тайёр ва содиркунии молҳо, суръати барасмиятдарорӣ, нигоҳдорӣ ва ғайра) мавҷуданд, ки ҳаллу фасли онҳо дар нахустмарҳилаи воридшавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Созимони умумичаҳонии савдо талаб карда мешавад. Асоси назариявӣ амалии ҳалли масъалаҳои дар боло зикршуда бо концепсияи иқтисодӣ миқтақавии кушода зич алоқаманд аст. Ба ақидаи мо, аз концепсияи комилан нодурусти иқтисодӣ миқтақавии кушода даст кашидан лозим аст, зеро ҳамин сиёсат ба иқтисодӣ миқтақавии кишвар зарар расонид. Ба назар чунин мерасад, ки ҳукумати мамлакат дар қорӣ қардани озодии муғлақи фаъолияти иқтисодии хориҷии субъектҳои хоҷагидорӣ ба шитобқорӣ роҳ додааст. Бино бар ин, бо назардошти хусусияти иқтисодӣ миқтақавии қорӣ қардани қоидаҳои саҳти квотадиҳӣ ва иҷозатномадиҳӣ ба мақсад мувофиқ аст.

Тадбирҳои ҳимоявии истеҳсолоти ватанӣ бояд мақсаднок ва бо маҳорати баланд бо назардошти таҷрибаи давлатҳои хориҷи наздику дур истифода шаванд. Ҳамчунин, эҳтимоли ҳимояи истеҳсолкунандагони минтақавӣ аз рақобати беадолатонаи ширкатҳои хориҷӣ низ набояд пурра истисно шавад. Дар марҳилаи ҳозира омӯхтани талабот ба маҳсулоти нав ё роҳ ёфтани онҳо ба бозори чаҳонӣ дар муҳлати муайян қолиби диққат мебошад. Чунин тадбир дар доираи қоидаҳои Созимони умумичаҳонии савдо мутобиққардонии истеҳсолоти минтақавӣ, алалхусус, соҳаҳои навро ба талаботи бозори чаҳонӣ осон мегардонад.

Бешубҳа, самаранокии минтақавии механизми гумрукӣ дар нигоҳ доштани муҳити рақобати бозор, инчунин, маҳдудкунии муваққати рақобати хориҷӣ бо ёрии усулҳои маъмурии квотадиҳӣ ё иҷозатномадиҳӣ зоҳир мегардад.

Ба назари мо, пеш аз ҳама, имконияти ҳимояи истеҳсолоти миллӣ ва бозор, ки дар оинномаи Созимони умумичаҳонии савдо сабт шудааст, бояд оқилона истифода бурда шавад. Дар шароити минтақа аз боҷҳои зиддидемпингӣ ва қубронӣ ҳангоми воридоти молҳои шабеҳ, ки бо нархҳои паस्तтар аз нархҳои дохилӣ харида мешаванд, истифода бояд қард. Субъектҳои фаъолияти иқтисодии хориҷӣ аз тарафи давлат дастгирӣ қарда шуда, маблағ барои пӯшонидани зарар аз фарқияти нархҳо дода шавад. Дар сурати бо ҳаҷми зиёд ва дар асоси шартҳои ба манфиатҳои молистеҳсолкунандагони ватанӣ хатаровар ворид шудани молҳо, Созимони умумичаҳонии савдо ба татбиқи боҷҳои махсус иҷозат медиҳад [2, с. 19].

Қорӣ қардани боҷҳои баланди воридотӣ ва квотаҳоро ба воридоти маҳсулоти алкоғолӣ, ки ба саломатии аҳоли зараровар мебошад, дар ҷумҳурии мо бо хусусиятҳои миллӣ, хувият ва мамнӯоти мазҳабӣ асоснок қардан мумкин аст. Зимнан бо мақсади маҳдудкунии истеҳсол ва ба аҳоли фурухтани маҳсулоти алкоғолӣ дар миқёси кишвар бо роҳи квотадиҳии воридот ва баланд қардани боҷҳои воридотӣ низоми саҳти иҷозатномадиҳӣ ва дигар тадбирҳои маъмури қорӣ қарда шавад.

Дар марҳилаи ибтидоии гузаронидани ислоҳот дар соҳаи иқтисоди хориҷӣ аксар вақт боҷҳои зиддидемпингӣ ва қубронӣ нисбати молҳои истеҳсоли ватанӣ аз тарафи шарикони савдоии мо истифода бурда мешуданд. Яке аз сабабҳои он бӯҳрони пардохтнопазирӣ буд, ки он дар беқурбшавии пулҳои ғайринақдӣ инъикос мегардид.

Бино бар ин, истехсолкунандагон барои ба даст даровардани пули «зинда» тайёранд, моли худро дар бозори беруна бо нархҳои пасттар нисбат ба нархи ватанӣ ба фуруш бароранд. Гузашта аз ин, ҳангоми фуруши нақдии мол ба харидорони хориҷӣ ба нархи мол чуброни зарари эҳтимолӣ аз пардохти ботаъхири он ва таваккали марбут ба қобилияти пардохтпазир набудани харидор дохил карда намешавад. Дар ин марҳила дар Тоҷикистон ва дар дигар давлатҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил истифодаи васеи амалиёти мубодилавӣ мушоҳида мешавад, ки дар чараёни он арзёбии мол аксар вақт шартӣ ва нархшикаста буда, мақсад аз он кам кардани андозбандӣ аст. Нархҳое, ки ҳангоми амалиёти мубодилавӣ муқаррар карда мешаванд, ҳамчунин, метавонанд аз тарафи шарикони савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон барои татбиқи бочҳои зиддидемпингӣ ҳангоми содироти молҳои ватанӣ истифода бурда шаванд. Дар сурати воридгардидани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Созмони умумиҷаҳонии савдо имконияти истифодаи бочҳои зиддидемпингӣ ва чубронӣ нисбат ба молҳои аз давлатҳои хориҷи дур воридшаванда зиёд хоҳад шуд. Бо вучуди ин, дар кишвари мо то ҳол шароити воқеӣ барои татбиқи бочҳои зиддидемпингӣ ва чубронӣ ташкил карда нашудааст.

Хулоса, воридшудани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Созмони умумиҷаҳонии савдо амри объективӣ аст. Субъектҳои хоҷагӣ, ки ба фаъолияти иқтисодии хориҷӣ машғуланд, бояд дақиқона талаботу қоидаҳои Созмони умумиҷаҳонии савдо роия карда, тамоми паҳлӯҳои ҳалли босамари масъаларо ба эътибор гиранд. Зимни ҳаллу фасли ин масъалаи барои кишвар тақдирсоз ба шитобкориву бадохати бемаврид роҳ надода, босубот амал бояд кард. Воридшудани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Созмони умумиҷаҳонии савдо дар ҳолате самарабахш мегардад, ки низоми муносибатҳои савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо давлатҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил, ки дар лаҳзаи гуфтушунидҳо ва ба расмият даровардани шартномаҳои дучониба амал мекунад, тақмил дода шавад.

Калидвожаҳо: *Созмони умумиҷаҳонии савдо, рақобатпазирӣ, ҳимояи истехсолкунандагони ватанӣ, бочҳои гумрукӣ, иқтисодӣ миқтақа, фаъолияти иқтисодии хориҷӣ*

Пайнавишт:

1. *Байматов А.А. Становление и развитие внешнеэкономических связей Республики Таджикистан в условиях глобализации // Вестник Таджикского государственного университета права, бизнеса и политики. Серия гуманитарных наук. Выпуск 1 (57). Худжанд, 2014. 71-78 с.*
2. *Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Маҷмӯи созишномаҳои Созмони умумиҷаҳонии савдо. Душанбе, 2014. - 522 с.*
3. *Иванова С.В. Всемирная торговая организация: Учебное пособие. М.: Экономист – М., 2007. – 318 с.*
4. *Фаминский И.П. Глобализация – новое качество мировой экономики: Учебное пособие. М.: ИНФРА - М, 2012. – 397 с.*

Reference Literature:

1. *Boimatov, A.A. Formation and Development of Foreign Economic Relationships of Tajikistan Republic under Conditions of Globalization // Bulletin of the Tajik State University of Law, Business and Politics. Series of Humanitarian Sciences. Issue 1 (57). - Khujand, 2014. – pp. 71-78*
2. *The Ministry of Economics and Trade Development of Tajikistan Republic. The collection of agreements of the World Trade Organization. - Dushanbe, 2014. – 522 pp.*
3. *Ivanova, S.V. The World Trade Organization: manual - M.: Economist- M, 2007. – 318 pp.*
4. *Faminskiy, I.P. Globalization as a New Quality of World Economy: manual M.: INFRA-M, 2012. – 397pp.*